

СТРУКТУРА РОСЛИННИЦТВА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇЇ ВІДПОВІДНІСТЬ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНИМ УМОВАМ РЕГІОНУ

Сільське господарство, особливо розміщення галузей рослинництва, структура посівних площ та їх раціональне використання, суттєво залежить від природних умов, перш за все, земельно-ґрунтових та агрокліматичних, які в Сумській області досить сприятливі [2, 5] для певних культур помірного поясу і саме вони повинні визначати зональну спеціалізацію та територіальну структуру сільського господарства цього регіону України.

Сьогодні є підстави говорити про невідповідність структури рослинництва Сумської області, зокрема розподілу посівних площ між основними групами сільгоспкультур, природним передумовам регіону. Загальна посівна площа в Сумській області у 2014 році складала 1086,3 тис. га, а у 2016 році зросла іще на 28,6 тис. га, – до 1114,9 тис. га угідь, основна частина яких – 647,3 тис. га використовується під посіви зернових та зернобобових культур.

Аналізуючи рис. 1, де показано динаміку змін посівних площ основних груп сільськогосподарських культур, можна сказати, що за період з 2000 по 2016 роки посівна площа змінювалася непропорційно для різних груп культур. Так, за вказаний час, площі, відведені під посіви зернових і зернобобових, зросли на 15,3% (з 548,5 до 647,3 тис. га). Основну частину у їх складі починає займати кукурудза на зерно (317,7 тис. га у 2014 році і 311,8 тис. га у 2016 році), хоча пріоритетним для Сумщини в рослинництві завжди було вирощування озимої пшениці, під урожай якої у 2016 р. було відведено лише 218,6 тис. га.

Площа під посівами технічних культур з 2001 по 2016 роки в Сумській області збільшувалась, перш за все, завдяки збільшенню посівних площ ріпаку,

сої і соняшнику. Завдяки цим культурам, за вказаний період площа посівів технічних культур у регіоні зросла майже у 3 рази і досягла 325,7 тис. га.

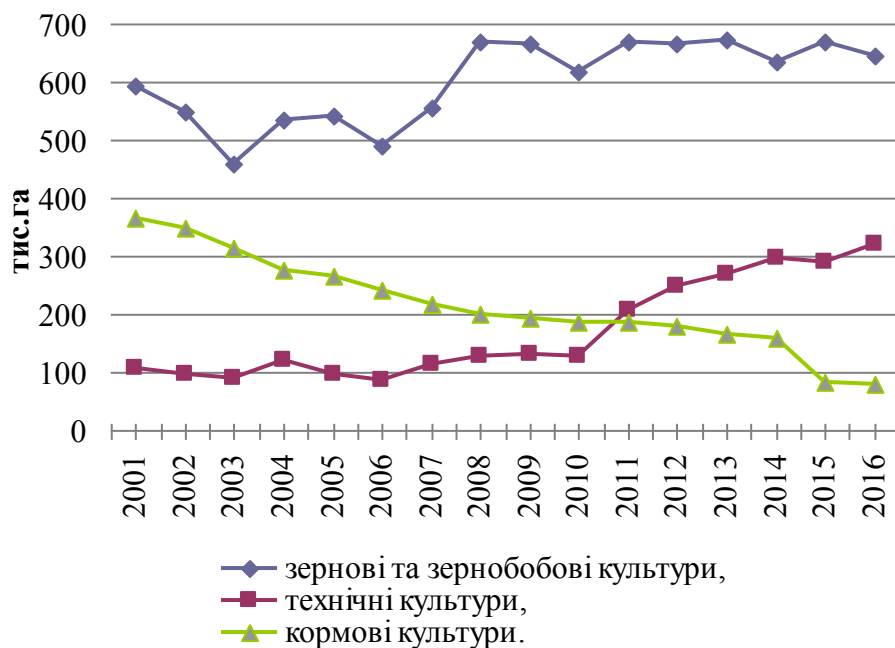

Рис. 1. Динаміка посівних площ основних груп сільськогосподарських культур у Сумській області

Натомість площа кормових культур за період з 2001 по 2016 роки зменшилась більше, ніж у 4 рази – до 80,7 тис. га, а землі, які використовувались для цих культур раніше, пішли в обробіток під зернові та, особливо, технічні культури. Це не тільки порушило співвідношення культур у сівозміні, а й негативно відбилося на кормовій базі поголів'я ВРХ, овець та свиней.

В сучасних умовах у відсотковому співвідношенні на зернові та зернобобові культури припадає 58,1%, технічні культури 29,2% і на кормові культури – 7,2% посівних площ.

Якщо порівняти ці частки з аналогічними, але станом на 1990 рік, то тоді на зернові та зернобобові культури припадало 44,7%, на технічні культури – 21,3%, на кормові – 34% [8]. Це свідчить про те, що з початком незалежності стрімко збільшились посівні площі, зайняті під зернові й зернобобові культури та технічні культури, натомість частка сільгоспугідь, відведених під кормові культури, різко скоротилась (рис. 2).

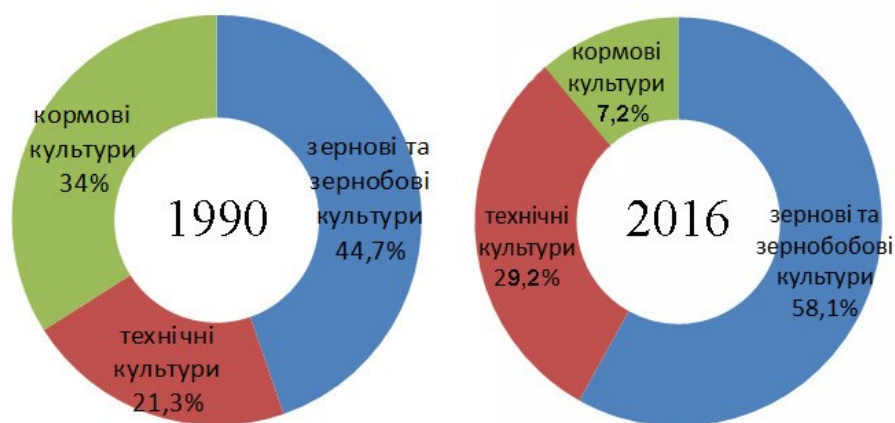

Рис. 2. Структура посівних площ в Сумській області у 1990 і 2016 роках

Серед зернових та зернобобових культур, що вирощуються у Сумській області, найбільша частка посівних площ відводиться під кукурудзу на зерно та озиму пшеницю. Основну частину (понад 60%) посівних площ технічних культур у регіоні займає соняшник на зерно – 192,7 тис. га. Протягом 2014-2016 років площі сільгоспугідь, що відведені під цю культуру, зросли на 31,2 тис. га. Зростають також площі, відведені під сою (від 52,5 тис. га у 2010 році до 119,1 тис. га у 2016 році), яка вийшла за цим показником на друге місце серед технічних культур. Посіви соняшника та сої набагато перевищують посівні площі, що відводяться під урожай традиційних і найбільш відповідних природним умовам Сумщини цукрових буряків (посівна площа у 2016 році лише 1,8 тис. га) і картоплі, а посівні площі під урожай останньої протягом 2010-2016 років скоротилися майже на 10% – з 63,6 до 57,7 тис. га.

Проаналізувавши структуру рослинництва у Сумській області та зіставивши її з відповідними природними умовами регіону, можна говорити про невідповідність географії та спеціалізації рослинництва цим умовам. Остання полягає у деформації структури посівних площ, перш за все, завдяки стрімкому зростанню площі під посівами технічних культур. З 2001 по 2016 роки в Сумській області найшвидше збільшувались посівні площі, відведені під урожай соняшнику, сої і ріпаку.

Основну частину посівних площ займає кукурудза на зерно 311,8 тис. га та соняшник на зерно – 192,7 тис. га. Це порушує науково обґрунтовану систе-

му ротації польових культур (не витримуються сівозміни, допускаються відхилення від науково-обґрунтованих систем землеробства, порушуються технології обробітку ґрунтів) і робить структуру рослинництва надто виснажуючою стосовно земельних ресурсів та ґрунтів регіону [1, 4]. Широкий розвиток рослинництва та невідповідність його сучасної спеціалізації ґрунтово-кліматичним умовам і темпам відновлення гумусу, призвели до того, що на території Сумської області налічується 220,19 тис. га земель (9,2% від загальної площі території), які піддаються деградації. Основними деградаційними процесами в області є дегуміфікація водна ерозія, підкислення та засолення ґрунтів [3, 4].

У цьому контексті особливо важливим є приведення структури посівних площ і спектру вирощуваних рослин до науково обґрунтованих норм і співвідношень. При цьому обов'язково повинні враховуватись не тільки економічна вигода, а й раціональність землекористування і ґрунтокористування зокрема, недопущення надмірного виснаження ґрунтів регіону, повернення до традиційних для його агрокліматичних і агроґрунтових умов сільськокультур.

Список літератури

1. Корнус А. О. Географічна оцінка родючості ґрунтів Сумської області // Наукові записки СумДПУ ім. А.С.Макаренка. Географічні науки. – 2013. – Вип. 4. – С. 35-38.
2. Корнус А. О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство / А. О. Корнус, І. В. Удовиченко, Г. Г. Леонтьєва, В. В. Удовиченко, О. Г. Корнус. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. – 184 с.
3. Корнус А. О. Оцінка стану еродованості ґрунтів Сумської області // Вісник ЛНУ ім. І.Франка. Серія географічна. – 2003. – Вип. 29. – С. 191-196.
4. Корнус А. Оцінка стану земельних ресурсів Сумської області // Наук. зап. Тернопільського нац. пед. ун-ту. ім. В. Гнатюка. – 2012. – №1 (31). – С. 215-219.
5. Нешатаев Б. Н., Корнус А. А., Шульга В. П. Региональные природно-территориальные комплексы Сумского Приднепровья // Наукові записки СумДПУ ім. А.С.Макаренка. Екологія і раціональне природокористування. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2005. – С. 10-31.
6. Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай 2010 року: Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2010. – 54 с.
7. Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай 2016 року: Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 53 с.
8. Сумщина в цифрах: Статистичний щорічник / Державний комітет статистики України. Сумське обласне управління статистики. – Суми, 1992. – Ч.2. – 213 с.

Корнус А.О. Структура рослинництва Сумської області та її відповідність фізико-географічним умовам регіону / А.О. Корнус, О. Г. Корнус // Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції «Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення» (м. Херсон, 5-6 жовтня 2017 р.). – С. 108-111.